

EVANGELIKUS EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetési ár:

Egész évre . . . 6 frt — kr.
félévre 3 „ — „
negyedévre . . . 1 „ 50 „
Egy szám ára: 12 kr. o. é.

MEGJELEN HETENKÉNT EGYSZER.

Szerkesztő- s kiadó-hivatal: Pozsony, Konventutcza 6. sz.

Felelős szerkesztő s kiadó:

TRSZTYÉNSZKY FERENCZ.

Hirdetés ára:

Négyhasábos petit sorként
egyszer közölve 7 kr.,
többször közölve 5 kr.
Bélyegdíj: külön 30 kr.

Tartalom: A protestáns lelkészek és a tudomány művelése. (Weber Samu.) — Községi bizonyítványok és még valami. (Guggenberger.) — Könyvismertetés. (H.) — Belföld. — Külföld. — Vegyesek.

A protestáns lelkészek és a tudomány művelése.

Egy budapesti napilap állítása alkalmából, miszerint a protestáns lelkészek ma már nem oly buzgó apostolai a tudománynak, mint azt hajdan lehetett tapasztalni, többféle felfogással, érveléssel és válaszzal is találkoztunk e lapok hasábjain. — Ki lett mutatva, hogy lelkészünk közül most is többen, sokan hű ápolói a tudománynak, — és ki akarná azt kétségbe vonni? Másrésztől hivatkozás történt az iskolára és a templomra, hol a lelkész, mint oktató és vezető legszebb és legfontosabb kötelességét teljesíti és áldást hoz, mely fénylőbb a tudomány csillagánál, és ki nem adna igazat az ily érvelésnek is? De azzal tulajdonképen, egyenesen még nem feleltünk meg arra a kérdésre: többet tettek-e csakugyan a prot. lelkészek a múltidőben a tudomány érdekében, mint a jelenben? És arra minden hímzés és hámozás nélkül igennel kell feleltünk, mely igen azonban nem vád, se nem szemrehányás, hanem egy tagadhatlan tény konstatálása akar lenni, melyért nem a jelen lelkészeit, — de megváltozott viszonyait kell okolni.

A hitjavítás után élénk szellemi élet pezsgett a lelkészek között. Alapos készültségöknél fogva a héber és a görög nyelvet annyira bírták, hogy az idézeteket az eredeti nyelven használhatták. — A latin nyelv birtokában pedig Cicero és Livius sem voltak előbbre, prot. lelkész- és tanár-elődeinknél. Ha csak „Klein's Lebensumstände und Schriften evangel. Prediger“ című 1789-ben megjelent 2¹⁾ vaskos kötetben lapozgatunk, akkor csakhamar meggyőződhetünk arról, hogy azok a kötetek ezer meg ezer irat címét

tartalmazzák, melyek szerkesztői a lelkészek és tanárok valának, — kik akkor egyenlő kiképzetésben részesültek. A tudományok némely ágazatainak nemcsak folytonos művelői, de úttörői valának, kik általános elismerésben részesültek és mint elsőrangú csillogok fénylettek.

Ilyen p. o. a két Buchholtz György lelkész-tanár, kik a történet és természettudomány fejlesztői voltak a 18-dik század elején. Ugyanakkor a szepesiglói születésű Schwartz Gottfried a theologia tudora a történetben tünt ki és Pray, Kollár, Katona és más híres történet-művelőivel hasonlítható össze. — 1770. körül Mauksch nagy-szaloki lelkész a természeti tudományokban tündöklött.

Fröhlich Dávid, késmárki tanár tudományossága Leibnitz-éval hasonlíttatott össze és a protestánsoknak nem igen kedvező III. Ferdinándtól birodalmi matematikussá neveztetett ki és fizettetett. — Augusztini Keresztély szintén késmárki tanár különösen a természettanban annyira kitűnt, hogy őt II. Ferdinánd nemességgel, aranylánczczal és ezüst mosdó-medenczével ab Hortis praedicatum-mal ajándékozta meg. A három Genersich-testvér: Keresztély, János és Samu mint lelkészek és tanárok a fűvészet, nevelés-tan és történet terén még e század elején kitűntek és sok érdemekben tündöklöttek.

Azóta a prot. lelkészek mint a tudomány zászlóvivői és fejlesztői mindinkább háttérbe szorítottak azon körülmények miatt, melyek többé nem kedveztek a tudományos életnek.

Melyik volt tehát ezen kedvező talaj, melyből a tudomány virága a prot. lelkészek és lehet mondani a tanárok között is oly szépen fejlődött?

A tudománynak egy nyelve volt, a latin; azt értette minden tudományos ember nem csak bel-, hanem külföldön is; ki azon a nyelven írt, annak a szellemi terméke nem szorult csak kis körre, hanem közkincese volt az egész művelt és tudományos világnak, miáltal természetesen elterjedése is tetemesen elő-

¹⁾ A harmadik kötetet az érdemes szerző előtálalt irataiból Fabó András „Monumenta Evangelicorum A. C. in Hungariae“ cím alatt 1873-ban adta ki.

903
7

segítettett. — Ha most valaki magyar nyelven ír, a németek nem értik, ha németül akarna írni, művének nem akad vevője a magyarok között és a tót író termékei szintén csak kis körre szorúlnak. — A mai polyglottság nem kedvez a tudományos irány fejlődésének.

A tudományos készültség aránylag igen kedvező alapon épült fel. A külföld világhírű egyetemeivel képezte az iskolát, melyben a fiatal theologus szellemi kincseit gyűjtötte. A reformáció hazája, a tudomány és vallásos lelkesedés bölcsőjének tekintetett, melyhez mint szellemi Mekkájához vándorolni, egy jelölt sem mulasztotta el. — 4—16 szemeszteren át is tanultak jövőd lelkészeink a német egyetemeken, felkeresve egyszersmind a reformáció nagy eseményeinek történelmi helyeit, miáltal tudományuk alaposabb lett és vallásuk iránti buzgalruk fokozódott. A német és itteni theologusok fejlettsége egy és ugyanazon színvonalon állott, úgy, hogy a mi embereink gyakran Némethonban és megfordítva a némethoniak nálunk lettek alkalmazva, mint az a nagytudományú Grawerrel történt, ki 1595-ben Nagy-Eörré gymnasiumi igazgatónak hivatott meg, későbbben 1597 a kassai főiskolánál alkalmaztatott és innen megint Wittenbergába, Eislebenbe és Jénába ment, hol hasonló hivatalokban működött. — Azóta évszázadok folytak le és a viszonyok megváltoztak. A szellemi kapocs Luther hazájával már nem oly benső, mint valaha volt. — Ifjaink csak kivételesen és nem oly hosszú időre látogatják a külföldi egyetemeiket és úgy látszik, hogy e tekintetben is teljesül a szentírás szava: „És mindezek felett mi köztünk és ti közöttetek nagy közbevetés vagy on, annyira, hogy a kik akarnának innét ti hozzátok általmenni, — nem mehetnek, sem pedig onnét ide nem jöhetnek“, Luk. 16, 26

A tudományok művelését, különösen theologiai irányban elősegítette továbbá a nagy érdekelttség minden iránt, mi a vallás lényegéhez tartozott. Minden kornak van bizonyos vezéreszméje. Mint mai napság az anyagiak minden érdeket absorbeálnak, úgy a reformáció utáni korszakban a vallás elfoglalta a szellemeket; uralkodók és alattvalók, lelkészek és világiak, theologusok és nem theologusok a vallásos eszmék szolgálatába léptek és minden mű, mely ezen irányban egy vagy más lelkésztől megjelent, gyorsan elterjedt és mindenkítől szívesen fogadtatott és nagy érdekléssel olvasatott. Az eszmék ily vallásos iránya mellett a világi urak is buzgólkodtak azok tisztázásában és érvényesítésében. Horwath Stausith de Gradecz, p. o. a nagy-eöri gymnasium alapítója Késmárkon, Tökölyi várában 1595—96-ban vallásos disputációkat rendezett az igazhitű Grawer és a Kálvinizmussal vádolt Lám, késmárki lelkész között, miről a rendező két vastok kötetet írt latin nyelven, mely oly élénk érdekléssel fogadtatott, mint valami nagy esemény, mely nagy feltűnést okozván, ezerek meg ezerek lelkeit foglalkodtatja. — A mai vallásos közönység mellett a tisztán theologiai művel valószínűleg kudarcot vallana az, ki megírását és kiadását kockáztatná; a nagy közönységben alig akadna vevője és olvasója.

A lelkészek kedvező anyagi viszonyai hatásos fejlesztői voltak tudományosságuknak. Hol a tized élvezetében voltak, ott 2000—6000 forintnyi jövedelemre számíthattak. De hol a tizedet nem is kapták, aránylag sokkal nagyobb fizetésök volt, mint most. Hiszen II. József óta itt-ott alig emeltettek a lelkészek fizetései, pedig 100 év óta mily óriás változáson ment keresztül a pénz értéke és az élet szükséglete! Egy forinttal lehetett akkor annyit végezni, mint mainapság tizzel. A lelkész, gazdagon jövedelmező állomáson bizony könnyen eltökélhette magát a tudománynak élni és egyes ágait fejleszteni. — E tekintetben sem kedvez a jelen lelkészi viszonyainknak. A sötét gond előzi a nyájas muzsákat. Hogy mégis szükségleteit kielégíthesse és családját elláthassa gyakran mellékfoglalatosságokra szorul a lelkész; gyermekoktatással tölti idejét, vagy földeket bérel és gazdálkodik, vagy pénzért másol. Hogy ily körülmények között, papi teendőit is pontosan végezvén, minden képessége és hajlama mellett sem marad ideje és módja tudományos műveket írni, magától értetődik.

„Tollitur causa, tollitur et effectus.“ Ha kedvezőbb időkben az okok megszűnendnek, melyek jelenleg a lelkész működését a tudományok terén bénítják, az okozat is el fog enyészni és megint új szellemi, tudományos élet fog pezsegni az egyház szolgálói között, kik a múltban oly jelesen tudtak megfelelni tudományos feladatuknak. Addig teljesítsük lelkiismeretesen kötelességeinket, működjünk közre, hogy ama kedvezőbb idő hajnala felhasadjon és hogy minél többen legyenek méltók oly emlékezetre, milyen Grynaeus érdemeire iratott:

„Quam pius et doctus, tam svavibus moribus exsto:

Mente probus, vita sanctus, honore gravis.“

Weber Samu.

Közszégi bizonyítványok és még valami.

Az „Ev. egyház és iskola“ 11. számában olvasom Schárbert munkatárs felszólalását a közszégi közegek által kiállított álcasaládi értesítők ügyében.

Igen jól emlékszem ezen bizonyítványok keletkezésének történetére. A telekkönyvi átíratásokhoz szükséges családi értesítőkre azelőtt csak annyiszor 50 kros bélyeg kellett, a hány tagból a család állott. Nem mondhatni, hogy ez az indirekt adó valami könnyen elviselhető teher lett volna, de a nép mégis csak beletörődött. Azonban az állam folytonos negatív vagyonosodása újabb és újabb pénzforrások felkutatására kényszerítette a pénzügyminisztert. Pénzforrásokat kereső szeme megakadt a családi értesítőkön és úgy találta, hogy az ezekre kirótt bélyeg, mely sok esetben csak 4—5 frt. körül forgott nagyon kevés és elbírnak azok még sokkal magasabb indirekt adót is.

Jött aztán a rendelet, hogy ezentúl nem többé a családtagok számára, hanem az anyakönyvi adatok mennyiségéhez kell az 50 kros bélyeget mérni. — Közbevetőleg eszembe jut itt egy jellemző

körülmény. Találkoztak, voltak lelkészek, kik így okoskodtak: Engem minden egyes anyakönyvi kivonatért megillett egy forint, miután már most a családi értesítő ennyi meg ennyi egyes kivonattól áll: ergo ennyi meg ennyi forintot kóstál a családi is. — Ezen következetes, de a népre nézve kissé súlyos gondolkodás és számításnak hamar útját vágják. Vettük a parancsot, hogy a családi ívrt többet 2 frtnál venniük nem szabad, mert hát az államnak kötelességében áll a népet a papok — mondjuk zsarolása — ellen megvédeni. Egy szót sem szólok ezen díjszabás ellen. Hanem igen is jellemzőnek találok azt az eljárást, midőn ugyan az az állam, mely oly kegyes gondozásban részesítette alattvalóit a papok túlköveteléseivel szemben, a maga részéről nem találta elviselhetetlen tehernek a népre nézve a bélyegilletéket 10—12 firtig is felszórfolni. — A financiai szempont dictálta indirekt adóemelésnek következményei csak hamar beálltak. A nép kezdett fájni a roppant költségtől, melybe a családi ívek ezáltal kerülnek s találkoztak is hamar okos tanácsadói, kik az ilyen drága családi értesítők megkerülésére megtanították. Felfedezték az úgynevezett községi bizonyítványokat, melyeket megír a jegyző, illetőleg az előljárárság, melyekbe beleírták, hogy ezen bizonyos család áll ennyi meg ennyi tagból, hozzá is tették, hogy kiki hány éves s a t. és aztán átvitték a papnak, hogy erősítse meg; ily bizonyítvány aztán elcsuszott 50 kros bélyeggel is. Azonban okos a prókátor, de okosabb a finansz. Hamar rájöttek, hogy mily szépszerével játszik ki a kincstárt és gondoskodtak arról, hogy ez lehetetlenné tétessék. És ez jól volt így. Ha már törvényes a rendelet, hát azt meg kell tartani. Jött a kormányrendelet hozzánk papokhoz, hogy ha a pap az ilyen bizonyítványokat alá is írja, ezt nem szabad tennie csak úgy, hogy annyiszor meg ötvenkrajczáros-bélyegezze, a hány anyakönyvi adat a bizonyítványban foglaltatik. Így állunk jelenleg és teljesen igaza van Schárbert munkatársnak, hogy így nem csak a mi jövedelmünk rövidül meg ez által, hanem az embernek sok kellemetlensége is támadhat. Mit csináljunk? Schárbert úr indítványozza, hogy kísértsük meg az ilyen bizonyítványoknak — az esperességi — kerületi és egyetemes gyűlés retortáin át való felszólalás útján a kormány általi eltiltását. — Megmondom rá őszintén véleményemet — És ez rövid szóval ez: segíts magadon: megsegít az Isten! — Midőn a mi esperességi gyűlésünkön a kérdéses pénzügyminiszteri rendelet felolvastatott, a mi nesztoraink azonnal megtalálták a helyes utat és ez az: az ilyenféle községi bizonyítványok aláírását kereken megtagadni. Miért? Azért, mert az anyakönyvet a pap vezeti; a kinek tehát anyakönyvi bizonyítványra szüksége van, tessék annak a paphoz fordulni.

A ki pedig anyakönyvi bizonyítvány írásánál a papra nem szorul, nem bánom, irassa meg azt akármivel, de én azt alá nem írom. — És én s mások is így járunk el. Ajánlom ezt az eljárást. Általánosítsuk! Igaz, hogy egyszer-kétszer újra meg újra

nyakára jönnek az embernek, hogy: csak írja alá. De nem kell hozzá más, mint egy kis erős akarat, és egy kis összetartás a papok között.

Engem ilyen bizonyítványok aláírásával már nem zaklatnak és szeretném is azt a hatalmat látni, mely az ilyen álcsaládi értesítők megerősítésére engem kényszerítne, hisz akkor kereszteleihalotti, esketési levelek kiállítására is teljesen kompetens volna a község bírása.

Igaz, hogy évek óta nem készítettem telekkönyvi beadványhoz családi értesítőt. Hogy segítenek magukon most az átiratásoknál? nem tudom. Vagy tán az országszerte ismeretes kalamitás a telekkönyvi átiratások keresztül nem vitele miatt legalább jórészt a családi ívek roppant bélyegilletékére vezetendő vissza? — Aligha nem, mert az adót behajtják, ha a vánkosba kerül is, de a birtokviszonyok rendezése várhat. Hiszem, hogy az állam ezen indirekt adó felcsigázása által a régi jövedelemhez képest vesztett is, hogy ezért a régi bélyegilletéket ismét visszafogják állítani.

Ezen kérdéssel kapcsolatban nekem is van nehézségem, illetőleg indítványom.

Elmondom röviden. — Az 1877. XX. t.-cz. 230. §-át ránk papokra nézve a legnagyobb fokú igazságtalanságnak tartom. — Meghal egy gazdag családapa, vagy anya, vagy testvér, következik a haláleset, a leltár felvétele. — Jegyző, előljárárság elveszi munkája megérdemelt bérét. Következik a tárgyalás. Szolgabíró, közjegyző elveszi munkája megérdemelt bérét. — Áttétetik az ügy az illetékszabási hivatalhoz: elveszi az állam az őt megillető részét. Csak a pap van elkárkoztatva ugyan abban az ügyben ingyen dolgozni. Megiratnak vele 4—5 keresztelevelet, az ő papirosán, az ő költségén, de egy árva krajczárt munkájáért kérni nem szabad. — Ezt én igazságtalanságnak tartom. — Miért rosszabb a pap a jegyzőnél, bírónál, esküdteknél, szolgabírónál, közjegyzőnél? Hát mi a levegőből is megélhetünk?

Értem én azt, hogy közügyekben a pap is köteles közreműködni, — még pedig ingyen és azért, mert közvetve ő is az államot szolgálja; de nem értem én azt, hogy sokszor ezereket tevő magánvagyon és magános ügyek körül, midőn minden az ügybe befolyó hivatalnok elveszi a maga megszolgált jutalmát, miért kell egyedül a papnak ingyen munkálkodnia? — Szívesen dolgozom én ingyen az államnak — pedig ugyan csak hasznunkat veszi — szívesen dolgozom ingyen a szegény embernek, de a vagyonos emberek privát ügyeiben nem látom át, hogy miért kell nekem ingyen anyakönyvi-kivonatoznom.

Szavam tán nem hangzik el a pusztában. Nézettemmel nem állok egyedül s szellőztették is már mások ezt a kérdést. De mit tegyünk? Egyesek nem tehetnek semmit sem. Az akciónak tömegesnek kell lennie. — Esperességi gyűlések vegyék fel a kérdést egyszerre, kerületi gyűlések tárgyalják egyszerre, egyetemes konventek (mert én mind a két test-

vér-egyházról beszéltek) pártolják és úgy menjen az ügy az országgyűlés színe elé. — Vagy pedig álljunk össze (persze főpásztoraink engedelmével) és adjunk be az országgyűlésnek két monstre-petiitót, egy lutheránust és egy reformátust aláírva — valamennyink által s kérjünk egy kis novellát, mely a reánk nézve sérelmes 230. §-t megváltoztatja és kimondja, hogy árvaügyben ezentúl a lelkész által kiadandó anyakönyvi kimutatásért, akárhányan vannak a kiskorúak, (mondjuk) egy forint jár. — Úgy hiszem, a kívánság igazságos, a támasztott igény pedig szerényebb már nem lehet.

A mi honatyáinknak szerető szíve tán megesik rajtunk és belátják, hogy már most elég volt az igazságtalanságból. Lám a szegény kath. papok jóvedelmével a kormány is gondol és a kultuszminiszter úr szép leveleket ír: velünk gazdag protestáns papokkal ki gondolna, ha magunk nem! Néma gyermeknek szavát az anyja sem érti: hát szólaljunk meg mi is tisztársaim és testvéreim! *Guggenberger.*

Könyvismertetés.

Imádságtan (Euchetika) a prot. lelkési kar, de különösen a hittanhallgatók használatára Csiky Lajos debreczeni evang. ref. hittanártól. Szerző sajtája. Ára 1 frt 10 kr. Debreczen 1886.

Protestáns egyházi tudományos irodalmunkban már egy-egy, bármely kérdésről írott, önálló, nagyobb szakmunka is nagy újság, annál nagyobb újság pedig az, ha valaki eddig nem járt ösvényen mer a mai protestáns egyházi tudományos, még mindig szomorú irodalmi viszonyok között haladni, fellépni. S ime — a szóban levő mű szerzője veszi magának ezt a bátorságot — és ír olyan tárgyról, melyről külön, önálló munkában nemcsak hogy eddigelé még egy magyar protestáns író sem írt, hanem még a külföldi egyházi irodalomban is épen hogy, a szó legszorosabb értelmében véve a dolgot, egy-két ember merte megtörni (legújabbban) a jeget. — Már ez magában véve is nagy bátorság, hát még ha hozzá veszszük, hogy olyan tárgyról ír, olyanra akar tanítani, a mire tanítani közhiedelem szerint senkit sem lehet. — Hiszen még maga a theologiai jeles író, a mély bensőséges vallásosságú Hagenbach is azt mondja „Liturgik“ című művében, hogy, a kit saját szíve nem tanít meg imádkozni, azt ugyan hasztalanul tanítja imádkozni bárki is, mert azt, a minek önként kell a szívből fakadnia, semmiféle regula, semmiféle mesterség sem fogja abból kifacsarni soha. — És a szerző mégis megkísérelte. — Hogy mennyire sikerült az neki arról mindenki meggyőződhetik, a ki könyvét szorgalmasan végig olvasta s figyelemmel kíséri állításait.

En a magam részéről, bár meg kell vallanom, hogy az mi a közimádságokat, a hivatalos agendai imádságokat illeti, egyben, másban eltérő nézetem vagyok, s bár meg kell vallanom, hogy a magánimádságoknál feltétlenül csak az imádság feltételeiről szóló szavai s különösen az imádság szükségességéről

s lehetőségéről szóló szavai sikerültek — (itt-ott, egyben-másban nagyobb határozottságot, kevesebb szót, de több mélységet vártam volna) — a művet mégis nagy nyereségnek tekintem a magyar protestáns egyházi irodalomra nézve, — mert ez valóban egy nagyszerű monographiája az imádságnak.

A szerző állításainak súlyt, meletet kölcsönöz, már azon tudat is, hogy ő ezen elméletet akkor írta, midőn már megmutatta a gyakorlatban, kitünő imádságos könyvével („Hit, remény, szeretet“ Csiky Lajostól) — hogyan kell imádkozni? — És őszintén megvallom, hogy én szerző művének gyakorlati részét sokkal sikerültebbnek tartom az elméletinél. A szerző ugyanis művét két részre, egy elméleti és gyakorlati részre osztotta.

Az elméleti részben (egy az imádságtan fogalmáról, célja- stb.-ről szóló bevezetés után) szól az imádság fogalmáról, nemeiről, az imádságról a bibliában (s ez ezen résznek legsikerültebb szakasza, mely szerzőnek a bibliában való jártasságát fényesen igazolja, s fényesen bizonyítja azt, hogy megelőző tanulmány alapján a szentírás helyeit, tanait helyesen értelmezni, magyarázni tanulta); szól továbbá az imádság történetéről a keresztény egyházban, ismerteti — és ez végtelen becses cikk művében — a magyar nyelven írott imádságos könyveket. — Szól az olvasókról, kollektákról stb., szól az imádságról a keresztény dogmatikában, erköstanban, és a bölcséletben — e három cikkben különösen az utóbbiban kissé mélyebben is hatolhatott volna a dolog érdemébe s különösen Lotze H., világnézetéből kiindulva, ismertetette volna a bölcsészeti támadások tarthatatlanságát, s feltűnhetette volna azt, a mi nála mint külön momentum, úgyszólván teljesen elmosódik, — hogy az imádságnak miért van mindenkor s okvetlenülül javító hatása?

Az mi a közimádságokra vonatkozó tételek című szakaszot illeti, arra meg kell jegyezni, hogy sok helyeset és szépet mond ugyan, de az általa is helyesnek tartott Hagenbach-féle normához, hogy az Atvához kell imádkoznunk szent fia a Jézus nevében és által a Szentlélekben — nem marad következetes.

Az mi a gyakorlati részt illeti, annak első szakasza (a közimádságok szellemére vonatkozó pozitív követelmények) igen szép, míg a közimádságok szellemére vonatkozó negatív követelmények című cikk jóformán üres. Úgy látszik, hogy elébb volt készen a schéma, s csak azután tünt fel az auyag termésete. A közimádságok tartalmát tárgyaló szakasz is teljesen sikerült, — míg a közimádságok tartalmára vonatkozó negatív követelmények című cikk teljesen felesleges; mert csak a név, a dispositionis bazist jelző cím van meg; tartalom nincs.

No de, ha már két helyütt nem sikerült ez a pozitív- és negatívra való felosztás tartalmilag, annál szebben, — mondhatnók pompásabban — sikerült az a közimádságok nyelvezetéről és alakjáról szóló szakaszban, mert ebben valóban a negatív követelményekről szóló cikk a teljes, szép, sikerült.

A közimádságok különböző nemeiről szóló cikk nem teljes, nem kimerítő. Nem akarván ismétlésekbe esni, szerző inkább hiányos részt nyújt. Pedig — több tekintetben és sokszor esik ismétlésekbe, s tehát itt is inkább ismételt volna, semmint a hiányérzetét oly elevenné tegye.

Az ötödik vagyis a gyakorlati rész utolsó szakasza a közimádságok elmondására ad szabályokat. Ezen szakasz rövid, velős, kimerítő — tehát teljesen sikerült.

Az „Ámen“-nek a szerző egy „Függelék“ szentel, — mert mint „az imádságtan felosztása című cikkében p. 3. §. 2. mondja „rendszerébe nem tudja azt beilleszteni“; pedig hát az imádság alkotórészei között, mint nélkülözhetetlenül szükséges alkotórészről, szólhatott volna az Amenről is; hiszen Pál apostol nézete szerint az nem is imádság, a melyre a gyülekezet nem mondja a maga Ámenét. — E tekintetben figyelembe vehette volna, a kittinő Steinmayer szavait és 9. §-a „az imádság története a keresztény egyházban“ sokkal inkább sikerült volna, ha e nagy praktikusnak „Die Eucharistie-Feier und der Cultus“ című műve becses anyagát, felvilágosításait, felhasználja.

A mi már az egyes apróbb hibákat illeti, téved szerző, ha azt hiszi, hogy a szentírásban is fordúlnak elő a szentlélekhez intézett imák pag. 89; egyébiránt ezen állítását önmaga czáfolja meg p. 91, mint a Krisztushoz intézett imákra vonatkozót is gyengíti p. 90 előforduló szavaival. „A keresztény egyházban a Szentlélekhez intézett imádságok épen olyan jogszerűeknek tekintettek, mint a Jézus Krisztushoz intézettek“ p. 28 hiszen épen Krisztus tanítá, hogy csak az atyához kell imádkozni. — Máté 4. 10. — és János evang. 17. fejez.

Az apostoli constitutiók nem a 3—4-ik századból valók (p. 29).

A 21. §-ban küzd az agendai előírt imák ellen. Maga az egyházi év létele bizonyítja s követeli azok lételet, — de nem úgy, hogy azokból sem elvenni, sem azokhoz hozzáadni nem lehetne. Az egyházi év szerinti lényeg adja az ünnepnek a maga értékét, értelmét; annak az imádságban okvetlenül visszhangra kell találnia. Az nem öli meg az imádságot. A mellett tekintettel lehet, „a gyülekezet szükségére,“ sőt talán épen az által van tekintettel a „gyülekezetre.“ Nem „mereven lutheránus szempont“ az, a mely karácsonykor karácsonyi stb. imát kíván, a melyre az agenda mintát ad, mely nem kötelező feltétlen, legalább nálunk magyarországi evangélikusoknál nem p. 132. Ezen kifejezés „a bűnnel harczban álló szív esedezése Istennel valódi küzdelemmé fejlődhetik ki“ stb. túlzás, melynek megvilágítására kár volt az „Idvezítőnek Gecsemáné kerti“ viaskodását „legmagasabb jelenségű“ feltüntetni.

Különben példái, miket részben az életből, elméleti tételeinek megvilágítására, részben a jelesebb (bár kis körre szorítja a jelzőt) imairók műveiből, a gyakorlati utasítások, határozottabb megvilágítására, nyomatékosabbakká való tételére nézve felhoz, valóban szépek, találók, megfelelők, kivéven a fentebb

idézett tusakodásra vonatkozót és a 113. lapon, a hol a hasonlat s az annak végére függesztett kérdés azt tanítja, hogy, mint a gyermek atyjától, csókokkal, könyekkel kierőszakolhat valamit, mi is kierőszakolhatunk Istentől, bensőséges kitartó, hogy úgy mondjuk, zaklató kérésünkkel valamit.

Az is nagy kár, hogy a 116. lapon, hol a gyermek hitéről beszél, nem részletezi kissé a gyermeknek felfogását az Istenről, a kit t. i. a személyes istent, a gyermek épen úgy embernek képzel a legkedvesebbek közül, milyenek p. o. atyját ismeri.

A mi a nyelvezetet illeti, az mindenütt magyaros, szabatos, sok helyütt emelkedett irány által tűnik ki.

De az olyan kitételek, mint ostobaság, a mely több ízben fordul elő (p. 65, 69) bizony elmaradhatnának egy tudományos s épen az imádságról szóló műből . . .

A mi különben az egész művet illeti, egészben véve sikerültnek kell azt tekintenünk és tárgyánál fogva nem csak érdekes, de tanulságos is marad mindenkor s így becse abszolút s mi csak gratulálhatunk a szerzőnek, hogy ily nehezen járható ösvényen oly biztosan, s öntudatosan haladott. Mert hiszen kisebb keretben van ugyan Euchetika az egyházi imádságra szorítva minden Liturgikában, így a Hörk József félelben is eléggé terjedelmes, — de az imádságnak első és pedig sikerült, mint mondtuk monographiáját ő írta meg, s ezzel lekötelezte magának a prot. irodalmat.

Adjon Isten néki erőt tollával még tovább is szolgálhatni az ilyen szent ügyeket! H.

BELFÖLD.

Kultuszminiszteri válasz Zsilinszky M. úr interpellációjára. — Tréfort Ágost vallás- és közoktatásügyi miniszter: T. ház! (Halljuk!) Zsilinszky Mihály t. képviselő úr a következő interpellatiót intézte hozzám: „1. Van-e tudomása arról, hogy a rozsnyói r. kath. plébános f. hó 13-án Ambrózi Lajos és Novák Borbála nevű jegyesektől oly szövegű reversalist vett, mely a fennálló törvényekkel szemben semmiféle tételes törvény által nem korlátozhatónak — halálos vétek terhe alatt kötelezőnek és eskü erejével bírónak“ mondatik.

Ami először is magát a tényállást és a képviselő urnak első kérdését illeti, vajjon a tényről tudomásom van-e? erre válaszolhatom, hogy igenis, a tényről tudomásom volt már a tiszakerületi ág. hitvallásu evang. püspök előterjesztéséből és előterjesztést kívántam és kaptam felőle Rozsnyón a római kath. megyés püspöktől is. A mindkét jelentés által megvilágított tény teljesen úgy áll, mint azt a képviselő úr előadta.

Azt kérdé továbbá a képviselő úr: szándékozom-e és minő intézkedéseket tenni a végből, hogy a megtámadott törvénynek tiszteletet szerezzek, s vallásfelekezetek békéjét biztosítsam?

Midőn erre felelek, mindenekelőtt a vonatkozó törvény, t. i. az 1868. LIII. törvénycikk 12. §-nak rendelkezésére kell ráutalnom.

E szakasz szószerint azt mondja: „A vegyes házasságból származó gyermekek közül a fiúk atyjoknak s a leányok anyjoknak vallását követik.“ A törvénnyel ellenkező bármely szerződés, téritvény vagy rendelkezés ezentúl is érvénytelen és semmi esetben sem birhat jogerővel; ennek folytán kijelentem, miszerint én ugyan a reversalis követelését a leghatározottabban rosszalom (Általános helyeslés.) s mindenemü ily reversalist a törvény rendelkezéséhez hiven érvénytelennek és semmisnek fogom tekinteni és nyilvánítani, de nekem a jelenleg fennálló törvény arra támpontot és hatalmat nem ad, hogy én reversalis vétele esetében, tehát az adott esetben is bármily megtorlás iránt intézkedjem.

Biztosítom azonban a képviselő urat, hogy azt, a mit a béke és vallásfelekezetek egyenjogúsága érdekében az 1868. LIII. tcz. előír, lelkiismeretesen megtartom és érvényesítem s ha nekem esetek jutnak tudomásomra, a melyekben a törvénynek, különösen a vegyes házasságokból eredő gyermekek vallására vonatkozó rendelkezései megsértettek, én a megtorlás iránt intézkedni kötelességemnek fogom tartani, mert világosan mondja az 1879. XV. t. cz. 53. §-a: „A ki életkorának 16-ik évét még be nem töltött kiskoru egyént az 1868. LIII. t. cz. rendelkezése ellenére más vallás felekezetekbe fölvesz: két hónapig terjedhető elzárással és 300 frtjg terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.“ De különösen vallási ügyekben oly rendelkező és büntető hatalmat, a melyet a törvény világos szava nekem meg nem ad, magamnak nem is vindicálhatok.

Sohasem fogok egyébiránt habozni oly eljárás fölött, minő a jelen esetben követtetett, határozottan rosszalásomat nyilvánítani és oda hatni, hogy az ily esetek ne ismétlődjenek, a mi annál inkább kívánatos, mert azoknak gyakorisága a törvényhozást utóvégre arra az elhatározásra fogja rábirhatni, hogy a mennyiben a többször idézett törvénytiszakaszban lefektetett elvnek a gyermekek vallásaira nézve szigoruan érvényt akar szerezni az azzal ellenkező téritvények, és szerződések kiállítását is világosan eltiltsa, a mikor aztán az ily téritvényt követelő lelkész büntetés alá esnek. (Helyeslés.)

Ezeket kívántam válaszul a hozzám intézett interpellatióra előadni. Kérem válaszat tudomásul venni. (Helyeslés.)

Zsilinszky Mihály: A vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak interpellatiomra adott válasza a törvénytiszteletre nézve ugyanazt az álláspontot foglalja el, melyet én, interpellatiom előadása alkalmával elfoglaltam. Ennek következtében én e választ tudomásul venni hajlandó vagyok.

Mindamellettt méltóztassanak megengedni, hogy a miniszteri válasz kapcsán némi észrevételet tegyek. (Halljuk).

Tökéletesen igaza van a vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak abban, hogy a vegyes házasságokból származó gyermekek nevelésére vonatkozó azon törvény, a melyet felolvasni méltóztatott, nem intézkedik határozottan arra nézve, hogy azok, a kik a törvénnyel ellenkezőleg téritvényt vesznek, büntetés alá esenek. Ott egyszerűen csak érvénytelennek nyilvánítatik a törvénytelen cselekvény.

En azonban azt hiszem, hogy ezen törvény magában véve is elég világos arra, hogy az illető felekezetek és vegyes házasságban élő szülők hatásköre felismertessék, midőn az mondatik, hogy a fiúk apjuk, a leányok pedig anyjuk vallását kövessék. Ez határozott rendelkezés, a mely nem szorul magyarázatra. Ezt mindenütt megértik ott, a hol tudják, hogy a törvények azért hozatnak, hogy megtartassanak és minden irányban végrehajttassanak.

Fájdalom, hogy az ember tragoediájának az a bizonyos örökké tagadó és csábító szelleme, a mely Ádámot a világos tilalom megszegésére birta még mindig untalan kísért; még mindig világosságot és üdvöt ígér a tilalom áthágójának. A rozsnyói plébános is ígéretet kapcsolt azon reversalishoz, a melyet kiállttatott és elfogadott. De a midőn üdvöt és boldogságot ígér, ugyanakkor a családi egyenetlenséget, tehát a poklot idézi elő, midőn a reversalisban a szülő természetes jogát szembe állítja a tételes törvénnyel, ugyanakkor mind a kettőt egyszerre megsérti.

Mert én tisztelem ugyan minden szülőnek természetes jogát, hanem azt a jogot és szabadságot úgy értem, hogy az annyira teljes legyen, hogy minden idegen befolyástól, tehát még a papi befolyástól és ment legyen. (Ugy van! jobb és balfelől.)

Általában nem szükséges fejtegetni, hogy a szülők természetes jogának a mi törvényeink mennyiben felelnek meg, mennyiben nem, de azt az egyet határozottan merem állítani aki Magyarországon azon szenvedélyes harcok után, melyek közt a negyvenes években vallásügyi törvényeink meghozattak, olyan szellemet és tanokat hirdet, mint a rozsnyói plébános; a ki egy törvénytelen cselekedetre csábított szerencsétlen tudatlan embert oly alternativa elé állit, hogy kénytelen vagy saját becsületszavát, vagy az állami törvényt megszegni: az legszelidebb kifejezéssel élve, igen rossz játékot üz, és pap létére megfelelkezik magasztos hivatásáról, melynélfogva a törvénytiszteletet és keresztényi türelmet kellene hirdetnie s a helyett gyűlölséget és felekezeti háboruságot szül. Már pedig aki ennek a hazának javát és haladását őszintén óhajtja, annak egytől minden esetre óvakodnia kell, t. i. hogy a multnak felekezeti harcát könnyelműen fel ne idézze. (Helyeslés.) Én ezuttal csak azon sajnálatomnak adok kifejezést, hogy a rozsnyói plébánoshoz hasonló gondolkozásu lelkészek száma feltűnően sokra megy. Csak azon időtől fogva, hogy ez interpellatiomat a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz intéztem, több száz hasonló esetről kaptam tudósítást, melyeknél az illető lelkészek a legvakmerőbb módon szállnak szembe az állam törvényével. Többek közt a váczai egyházmegyéből tudok esetet, hol az illető lelkész figyelmeztetve lévén a miniszter úr által, imént felolvasott törvényre és annak szabványaira, a protestans lelkészek levélben határozottan azt felelte, hogy ő a törvény szavai felett csak mosolyogni tud és azokkal szemben mindig az egyházi rendeleteket fogja végrehajttani, mert azok isteni eredetűek, míg a törvény csak emberek műve, s ily esetben inkább kell engedelmesskedni az istennek, semmint az embereknek.

Tudok egy másik esetet, hol az illető lelkész szóról-szóra ezeket felelte: „Nekem a világi törvény nem törvény, nekem az a törvény, a mit a püspököm és a szentszék

parancsol.“ Nem vonom kétségbe az e nyilatkozatokban foglalt zelusnak őszinteségét, de azt hiszem, hogy a mennyiben a püspöki rendeletekre vonatkoznak, a magyar clerus előljárói sem fogják helyeselni azt, hogy ily túlbuzgó subalternusok őket egyenesen azzal gyanúsítják, mintha a szentszéktől, tehát a hazán kívüli hatalomtól oly rendeleteket vennének, melyek határozottan ellentétesek az ország törvényeivel. Én ezt hinni nem akarom. Bizom a kormány bölcsességében és erélyében (Zaj. Helyeslés a jobboldalon.) és azon reményben, hogy a vallás- és közoktatási miniszter úr mai napon ünnepélyesen mondott ígéretéhez képest minden egyes felmerült esetben szigoruan fog eljárni;

továbbá remélve azt, hogy azon nem várt esetben, ha az ő szigorú eljárásának nem volna meg kellő eredménye és foganatja, új törvényjavaslat behozatala által is kész biztosítani a felekezetek törvényes jogait és ez által a polgár nyugalma és békességét, mondom: e reményben az interpellatiómra adott miniszteri választ tudomásul veszem. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) („Nemzet“)

KÜLFÖLD.

VI.

A Methodisták és az evangélikus testvérgyülekezet. (Die Methodisten und die evang. Brüdergemeinde). A methodisták nevéket eljárásuktól nyerték, mivel az üdvöt methodice, azaz bizonyos terv szerint elnyerni akarják. Megalapítójuk John Wesley és Whitefield (1721). — Berlinben Junkerstrasse 5. szám alatt kis kápolnával bírnak, melyet felváltva az angol és német nyelvű methodisták használnak. A véletlenség hozta magával, hogy angol istentiszteletnél voltam jelen, ez okból vajmi keveset beszélhetek e gyülekezetéről, és csupán csak naplói jegyzeteimre szorítkozom. A kis kápolnában kathedrán és padokon kívül egyéb bútor nem volt, a kathedra megett pedig, egy nagy táblán a tíz parancsolat, a hitvallás és a miatyánk be volt vésve német és angol nyelven. A pap közönséges fekete ruhában a kathedrán foglalt helyet, és az egész istentisztelet alatt ott maradt. — Nekem is, mint minden belépőnek az ajtónál énekes könyvet nyomtak kezembe, és az ének volt az, a mi engem teljesen elragadott. Templomban még nem hallottam oly gyönyörűen énekelni, mint ép akkor. — Egyházi énekektől egészen eltérő népies dallamokat énekeltünk, és mivel a hangjegyek az énekes könyvben négy hangban lenyomatva voltak, mindenki választ-hatta a saját hangjának megfelelőt, míg a harmonium kísérete, mely nem képes az emberi hangokat túlhangzani, inkább csak vezérfonala volt az éneknek. — Oly nagyon tetszett az ének, hogy semmibe sem vettem a különben meglehetősen czéltalan és fárasztó szokást, mely a methodistáknál dívik, tudniillik az állóéneklést, és részemről szívesen elengedtem volna a papnak az ő hosszú prédikációját, melyet egyhanguan olvasott, és melyből amúgy is semmit sem értettem, — hogy csak tovább hallgathassam e gyönyörű éneket.

Gyönyörködtem tehát, és nem épültem ezen istentiszteleten, és mivel éreztem, hogy az egész vasárnapom veszve volna prédikáció nélkül, siettem, hogy részt vegyek a német

nyelvű evang. testvérgyülekezet istentiszteletén. Még jókor jöttem, hogy az egész istentiszteleten jelen lehettem. Mondhatom, hogy a terem egyszerűsége (egész fehérén volt meszelve) valamint a fehér olajfestékkel bevont padok nem feleltek meg a Brüdergemeindéről alkotott képzetemnek. Halottam ugyanis, hogy Spéner és Zinsendorf követői az orthodoxia ellenében nagy súlyt fektetnek a belső kereszténységre, és mystikus módon kívánnak Krisztusba elmélyedni; vártam tehát egy sötét titokzatos helyiséget, mely már magában is szent borzadályal tölti be a jámborok szívét. — Az istentisztelet menetét illetőleg, az a methodistákénak ellentéte. Míg amott állva énekeltünk és ülve imádkoztunk, itt ellenkezőleg állva hallgattuk az imát és ülve énekeltünk; és míg ott a közönség a liturgia alatt egész passiv szerepet visel — itt a rendesnél nagyobb mértékben vesz részt benne. Ugy nevezetesen már a pap által megkezdett Kyrie eleisonban is dialogus fejlődött ki a pap és gyülekezet közt, de még az imában is bizonyos meghatározott helyeken közbe szólt a közönség, a mi az imának sajátosság színezetét adott. A közbeszólások rendesen: „Erhöre uns lieber Herrgott“ vagy „Erhöre uns lieber Herr Jesu“ — különösen az ősz emberektől oly gyermeki odaadással és bensőséggel ejtettek, hogy lehetetlen volt nem érezni, hogy csakugyan szívből jönnek ez óhajok és fohászok. — A beszéd témája: „a bűnnek bocsánata, 1. hogy részesülünk benne; 2. mi módon pazaroljuk el azt; 3. miképp veszítjük el; — bő alkalmat szolgáltatott a lelkésznek azon a Pietistákat jellemző mód gyakorlására, hogy élénk színekkel fesse Krisztusnak mi érettünk szenvedett kínjait, és sebeiben és vérében találja egyedüli örömét és vigaszát. — Az actiót kicsit túlzásba vitte, és kézzel lábbal hadonázott. Oltárt valamint papi köntöst nem vettem észre, és e tekintetben úgy látszik a methodistákkal egyetértenek. — A mondottakkal véget értek az egyházi téren tett külföldi tapasztalataim, melyeknek közzététele mint már említém csak azon okból történt, hogy megismeressem a magyarországi tisztelt olvasókkal a Németországban elterjedt sectákat; ha az nem történt oly tökéletes módon mint azt talán némelyek várták, és magam is kívántam volna, — szolgáljon mentségemül, hogy a tavalyi „Belmissziói képek“ és jelenlegi czikkeim „irodalmi működésem első zsongái(?)“ — Édes öröm szállná meg szívemet, ha gyenge kísérleteimnek legalább azon eredménye volna, hogy jobb és gyakorlottabb tollakat munkára serkenténeek.

Binder Jenő.

VEGYESEK.

— Évnegyedes előfizetőinket előfizetéseik megújítására kérjük. *Kiadó.*

— Húsvét kiszámítása. — Azok egyike lévén, kik üres óráiban (bár több lenne belőle) számokkal is szoktak bibelődni, — örömet engedtem a fenti cím alatt e lap 14-ik számában közlött cikk beküldője felhívásának. — Magamnak is van ily kulcsa a Piper-féle „Evang. Jahrbuch“ egyik folyamában; a Gausz-féle sokkal egyszerűbbnek látszott (igaz a Piper-féle a juliani naptárra is alkalmazható) s megtetszett. Utána számítottam, s minthogy a beküldő aprilisi példákat adott, én, természetesen márcziusba eső húsvétet próbáltam meg kiszámítani. Például vettem az 1875-iki évet, a mikor húsvét márczius 28-ra esett, —

nekem kijött márczius 27-e; próbáltam az 1883-iki évet, melyben húsvét márczius 25-ikén volt, én 23-at számítottam ki, pedig nem hiszem, hogy számolási hibát tettem volna. Ily példák ezek t. i. a hol az egyik vagy másik maradék 0, sőt a második példában a c és e is $= 0$. — 1891-re egyik maradék sem 0, s a közlött formula szerint még sem jön ki a kellő nap; márczius 29-e helyett kaptam 27-ét. Formulának vettem ugyanis $22 + d + e$. — Ebből az következnek, hogy vagy e lapban volt nyomtatási hiba, a mint csakugyan a c e -vel látszik felcserélve lenni; vagy a közlött formula nem általános értékű; vagy a közlő nem figyelmeztetett minket bizonyos kivételekre. Kérem ezek folytán sziveskedjék utána nézni s minket az ilyesmit iránt is érdeklődőket felvilágosítani.

Raab Károly.

— **Veres József** orosházi testvérünk s országos képviselő ápril 7-én az ijesztő mérvben szaporodó, népünk családi életét megmélyező s erkölcsiségét szétlúló **vadházasságok** tárgyában a következő interpellációt nyújtotta be: „Van-e tudomásuk a t. bel- és igazságügyi miniszter uraknak az ú. n. vadházasságok nagymérvű terjedéséről? Szándékoznak-e és miféle rendőri és igazságügyi intézkedéseket tenni e baj ellen.“ — Sajnáljuk, hogy lapunk szűk tere az interpellációnak alapos a nép őszinte szeretetétől sugallt megokolását közölni nem engedi. — Testvérünk e fellépését melegen üdvözzöljük s lelkünk mélyéből sikert kívánunk neki, mert igazán: periculum in mora!

— **A pestmegyei evang. esperesség özvegy-árva-intézetének állása 1885. év végén.** — Bevétel: 8607 frt 17 kr.; kiadás: 6719 frt 82 kr.; maradvány: 1887 frt 35 kr. — Vagyon: 37,981 frt 64 kr. Pénztári állás 1884-ben: 35,200 frt 65 kr.; 1885-ki szaporodás: 2780 frt 99 kr. — Az 1885-ki kamat 2752 frt 42 kr., melyből egy tized tőkésítése után, marad elosztandó 2477 frt 18 kr. — Az új alapszabályok szerint esik egy özvegy- vagy árvára 190 frt 55 kr., a régi alapszabályok szerint 85 frt évi nyugdíj. — Az „Első magyar általános biztosító társaság“ a nála biztosított egyházi épületek stb. után 1885-re 68 frt 95 kr. jutalékot adott ez intézetnek.

— **Ez is szép eset.** — Lukács Julianna ág. hitv. evang. dunaegyházi születésű, Dunaföldvárt férjhez ment egy róm. kath. legényhez. A helybeli róm. kath. lelkész hivatal kihirdette és megis eskette a nélkül, hogy az ev. lelkésznel hirdetés végett jelentkeztek és a hirdetési bizonyítványt az elbocsátóval együtt a házasulandóktól megkivánta volna. Ezen tény az evang. lelkésznek tudomására jutott s most már törvénykezési eljárás tárgya. A szóban levő nő a róm. kath. egyházba tényleg felvételt.

— **A szentesi** szépen rendezett 762 lélekből álló gyülekezet értesítőjéből a következő adatokat veszszük ki: kereszteltetett az anyaegyházban 1885-ben 6 f. 9 l. = 15 gy.; filiában 7 f. 3 l.; összesen 13 f. és 12 l. = 25 gy. (14-gyel kevesebb mint tavaly); a kereszteltetett mind törvényesek, egy iker-esettel); konfirmáltatott Szentesen 1 f. 4 l., Csépan 1 f.; összesen 2 f. és 4 l. = 6 gy.; az úrvacsorához járult az anyaegyházban 96, Csépan 55 egyháztag = 151; hirdettetett 1 tiszta, 7 ref., 2 r. kath. vegyes pár = 10; eskettetett Szentesen 1, Csépan 1 p., elbocsátót kapott 8; meghalt Szentesen 1 f., 3 n.; Csépan 6 f. 9 n. = 19 (12-vel kevesebb mint tavaly). — Az egyház lélekszáma 6-tal szaporodott. Az egyház bevétel 1885-ben 2704 frt 52 kr.; kiadása 2675 frt 92 kr.; maradvék 28 frt 60 kr. Az egyház iskolájába 49 gyermek iratott be (41 ág. hitv., 4 helv. hitv., 2 róm. kath., 2 mózes valású). A vizgán 46 volt jelen. A templomalap évi bevétel 1155 frt 70 kr.; kiadása 973 frt 53 kr., maradvék 182 frt 17 kr.; az egyház vagyona, mely tagjainak hitbuzgalmát és keresztényi áldozatkészségét fennn hirdeti ma holnap megüti 10,000 frtot eddig 9801 frt 33 kr. van összegyűjtve. — Szép tanúsága a lelkész és gyülekezet buzgóságának.

— **A cservenkai papválasztás.** — Folyó hó 6-dikán, azaz kedden reggel 10 órakor érkezett ide főesperesünk nt. Belohorszky Gábor úr, a mikorára is egyházunk legtöbb tagja a templomban összegyűlt, a hol a következők folytak le: főesperes úr megható szavakkal intve az egyházat, hogy mily fontos időket él most, mert hisz majd egy század után nyílt csak alkalma újra lelkipásztort választani, a mennyiben volt lelkészünk jure succedendi lépett hivatalába. A miért is mindannyian azon legyenek, hogy az ily nagy és tekintélyes egyházhoz méltó férfút válasszanak. — Ezzel a gyűlést megnyitván előterjeszti először a papi fizetést, a melyet, miután a presbyterium összeállította volt (mivel változást szenvedett) az esperességi gyűlés elfogadta. Másodszor pedig választott egy bizottság, a mely összeállítandja a választási lajstromot. Harmadszor pedig megtörtént a kandidálás. Kandidált az egyház a főesperes úrral egyetértésben hármat: Stieglmár Jánost, az itteni segédlelkészt; Pétri Károlyt, az új-soóvei lelkészt, és Krutchnitt Antalt, a főesperességi segédlelkészt. — Miután Stieglmár János, az egyház felszólalására a próbaszónoklat alól fel lett mentve, kimondta főesperes úr, hogy következő vasárnap, azaz f. hó 11-én Pétri Károly, és Krutchnitt Antal f. hó 18-án fog próbaszónoklatot tartani. És így a választás körülbelül e hó végén fog megtartatni.

— **Horváth Sándor**, a budapesti ágost. hitv. evang. magyar egyház újonnan választott lelkésze folyó 18-án virágvasárnapján d. e. 11 órakor fog ünnepélyesen beigtatni; a beigtatási beszédet és szertartást Bachát Dániel főesperes tartja, ezt kardal követi, mire az új lelkész mondja el beköszöntő beszédét.

— **Halálozas.** — **Kramár Sámuel** lissói (Hontm.) lelkész f. hó 12-én meghalt; temetése 14-én volt.

— **Evangelischer Konfirmanden-Unterricht von E. A. Dole-schall**, evang. Pfarrer. Dritte Auflage. A ra 40 kr. A nagy-tudományú szerzőnek úgy theologiai tekintetben alapos és korrekt, mint gyakorlati használhatóságában a hasonnemű vezérfonalak között kiváló művét németajkú testvéreink figyelmébe a legmelegebben ajánljuk. Kapható Hornyánszky Vikornál, Budapesten.

— **Érdekes pályázati hirdetés.** — Egy gazdag skót úri ember — írja a „Stuttg. Ev. Sonntagsbl.“ — 18,000 koronát (5 markjával számítva) tűzött ki mindazon katolikusoknak, kik képesek, hacsak egy szentirási helyet idézni arra, hogy szűz Máriához kelljen imádkoznunk; 18,000 koronát annak, ki egy bibliai idézettel bebizonyítani képes, — hogy az úrvacsoránál csak a lelkészek élvezhetik a kelyhet; szintűgy, hogy Péter ap. nem volt nő; — szintűgy, hogy Péter püspök volt Rómában; — szintűgy, hogy szűz Mária üdvözíthet minket; s még 18,000 koronát mindannak, ki az új Szövetség, hacsak egy helyével bebizonyíthatja, hogy a pápa Krisztus helytartója és Péter utódja. — Sok pénz ez, mondja a szerkesztő, ha az ember összeszámítja, de — nehezen juthatni hozzá.

— **Mennyei üzet.** A Teplitz melletti Mariascheinban a jezsuiták részvénytársulatot alapítottak és a kálváriahegyen építendő keresztútra az adakozásokról részvényeket állítottak ki. Egy ily részvény szövege hű fordításban következőleg hangzik: „Részvény frt kr o. é. a mariascheini kálvárián építendő keresztútra. Hogy a fentebbi részeg a t. cz. részvényesek nevére a mennyei kincstáros üzet-naplójába pontosan bevezettetett s a halál napján az Úr Istentől mint legfőbb kincstárostól a mennyországban nagy osztalékkal visszafizettetni fog; bizonyítja az isteni Üdvözítő nevében pecséttel és aláírással a bizottság helyett a S. J. collegium rectora, a bizottság elnöke.“ (Altkatholischer Bote Nr. 5. az Aussiger Anzeiger után a Deutsch ev. Blätter 1886, IV. 286. l.) — Ez a világvallás szelleme!